Hartolan ilmastosuunnitelma

2025-2029

HARTOLA
Kuningaskunta

Jokainen voi tehdä jotain, mutta kenenkään ei tarvitse tehdä kaikkea

Yhdessä vaikutamme enemmän

Hartolan ilmasto-suunnitelma

2025-2029

Aluksi

- Alkusanat
- Hartola lukuina
- Keskeiset käsitteet

Nykytila ja tavoite

- Ilmastotyön verkostoja
- Hartolan päästötavoite, päästökehitys ja päästöjen jakauma
- Arvioitu päästökehitys
- Kulutusperusteiset päästöt
- Ilmastosuunnitelman valmistelu

Toimenpiteet ja seuranta

1. Ilmastojohtaminen
2. Energia ja kulutus
3. Kestävä liikkuminen
4. Kestävä ruokajärjestelmä
5. Luonto ja maankäyttö
6. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen
7. Viestintä ja ympäristökasvatus

Suunnitelman seuranta

Alkusanat

Suomen kansallisena tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Kunnat ovat merkittävässä roolissa ilmastotavoitteen saavuttamisessa, sillä kuntien vastuulla on monta tehtävää, joiden kautta voimme tukea asukkaita elämään kestävämmin ja voimaan paremmin.

Hartolan kunta on ollut mukana hiilineutraalien kuntien Hinku-verkostossa vuodesta 2019 lähtien. Päijät-Häme on lisäksi Hinku-maakunta. Verkostoon kuuluvien kuntien ja maakuntien tavoitteena on 80 prosentin päästövähennys vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Hartola on myös sitoutunut vuosien 2017-2025 kunta-alan energiatehokkuussopimukseen (KETS).

Hartolan ilmastosuunnitelma toimii kunnan tekemän kestävyystyön pohjana tulevina vuosina, tehden kunnan ilmastotyöstä myös määrätietoisempaa ja avoimempaa. Ilmastosuunnitelmassa on huomioitu ilmastonmuutoksen ohessa muitakin kestävyysteemoja, kuten luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen.

Hartolan ilmastosuunnitelma on koottu vuosien 2023-2024 aikana. Suunnitelman laatimiseen on saatu ympäristöministeriöltä avustus. Valmistelutyössä osallistettiin laajasti Hartolan kunnan henkilöstöä, päättäjiä, kuntalaisia ja alueen muita toimijoita. Ilmastosuunnitelma koottiin yhteistyössä kuuden muun Päijät-Hämeen kunnan – Asikkalan, Hollolan, Iitin, Kärkölän, Padasjoen ja Sysmän – kanssa. Suunnitelman valmistelua koordinoi Päijät-Hämeen liitto.

Ilmastosuunnitelman valmistelussa on huomioitu kunnan tavoitteiden lisäksi myös kunnan talouden realiteetit. Erityisenä tavoitteena on kehittää kunnan roolia ilmastotavoitteiden edistämisessä siten, että asukkailla olisi mahdollisuus tehdä kestävämpiä valintoja – eli Yhessä tehen!

Jarkko Seppälä

kunnanjohtaja

Hartola lukuina

Asukkaat (2023)

2 531 hlö Alle 15-vuotiaita 9,2 % 15-64-vuotiaita 47,2 % Yli 64-vuotiaita 43,6 %	Asuntokuntia **1 446 kpl**	Vapaa-ajan asuntoja **2 322 kpl**	Alueen työpaikat (2022) **803 kpl**

Pinta-ala

Kokonaispinta-ala **675 km²**

Taajama-aste (2022) **53,7 %**

Maankäyttö

Vesistöt

Yli 1ha kokoiset järvet **112 kpl**

Pinta-ala yhteensä **132 km²**

19,6 % kokonaispinta-alasta

Metsätalousmaa

Metsäkiinteistöt yhteensä **451 km²**

66,8 % kokonaispinta-alasta

Kunnan omistama metsäpinta-ala **359 Ha**

(metsä-, kitu- ja joutomaa)

Maatalousmaa (2023)

Viljelyala **37,7 km²**

Tiloja **94 kpl**

(maatalouskäytössä oleva)

Lähteet: Tilastokeskus, kuntien avainluvut; Tilastokeskus, rakennukset ja kesämökit; Järvi-meri wiki; Metsäkeskus, Metsätalousmaan omistus; SVT: Luonnonvarakeskus, Käytössä oleva maatalousmaa

Keskeiset käsitteet

Kasvihuonekaasu

Kasvihuonekaasut toimivat ikään kuin kasvihuoneen lasikatto. Kaasut päästävät auringon säteilyn läpi maapallolle, mutta estävät maasta tulevan lämpösäteilyn pakenemisen avaruuteen.

Ilmastonmuutos

Ihmistoiminnan seurauksena kasvihuonekaasut ovat lisääntyneet ilmakehässä. Tämä johtaa maapallon keskilämpötilan nousuun, mikä vaikuttaa mm. sääolosuhteisiin, merenpinnan tasoon ja ekosysteemeihin.

HINKU-verkosto

Pääasiassa kunnille suunnattu, vuonna 2008 perustettu ilmastonmuutoksen hillinnän edelläkävijöiden verkosto. Verkostoon liittyneet kunnat ja maakunnat tavoittelevat hiilineutraaliutta vuoteen 2030 mennessä.

Energiatehokkuussopimus (KETS)

Vapaaehtoinen sopimus, jolla on merkittävä rooli Suomen energiatehokkuusdirektiivin tavoitteiden saavuttamisessa. Sopimukseen voi liittyä kunnat ja yritykset sekä kiinteistö- ja vuokratalonyhtiöt.

CO2e

Hiilidioksidiekvivalentti, jossa hiilidioksidin lisäksi on otettu huomioon myös muiden kasvihuonepäästöjen ilmastoa lämmittävä vaikutus.

Päästökerroin

Päästökerroin kuvaa yhden yksikön aiheuttamaa kasvihuonekaasujen päästömäärää. Esimerkiksi sähköntuotannossa päästökerroin voidaan ilmoittaa grammoina hiilidioksidiekvivalenttia tuotettua kilowattituntia kohden (gCO2e/kWh).

Päästökuilu

Ero nykyisillä toimenpiteillä saavutettavan päästövähennyksen sekä tavoitteen välillä.

Perusskenaario

Oletettujen olemassa olevien politiikkatoimien sekä muiden tiedossa olevien kansallisella tasolla päätettyjen toimien vaikutus alueen päästökehitykseen tulevina vuosina.

Ilmastotyön nykytila, päästökehitys ja tavoite

Hartolan ilmastosuunnitelma

Ilmastotyön verkostoja

Päijät-Hämeen ilmastotyöryhmä

Päijät-Hämeen ilmastotyöryhmä kokoaa alueen keskeiset toimijat, kuten kunnat, korkeakoulut ja energiayhtiöt yhteisen pöydän ääreen suunnittelemaan ja toteuttamaan ilmastotoimenpiteitä.

Hartolan kunta on mukana alueellisessa ilmastotyöryhmässä ja osallistuu aktiivisesti kokoontumisiin, joita järjestetään neljä kertaa vuodessa.

Hinku-verkosto

Hartolan kunta kuuluu hiilineutraalien kuntien ja maakuntien Hinku-verkostoon. Verkostossa mukana olevat kunnat ja maakunnat kuuluvat ilmastonmuutoksen hillinnän edelläkävijöihin ja ovat sitoutuneet tavoittelemaan 80 % päästövähennystä vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta.

Hinku-verkostoon kuuluminen edellyttää Kunta-alan energiatehokkuussopimuksen sopimista.

Kuntien energiatehokkuussopimus (KETS)

Vapaaehtoiset energiatehokkuussopimukset ovat valtion ja toimialojen yhdessä valitsema keino täyttää Suomelle asetetut kansainväliset energiatehokkuusvelvoitteet. Sopimusten energiatehokkuustavoitteisiin on sitoutunut Suomessa yli 700 yritystä sekä yli 150 kuntaa ja kuntayhtymää.

Hartola on mukana kunta-alan energiatehokkuussopimuksessa. ilmastosuunnitelman valmistelun aikaan oli voimassa vuosien 2017-2025 energiatehokkuussopimus.

Hartolan kunta raportoi vuosittain omasta energiankäytöstään sekä toteutetuista energiatehokkuustoimista sopimuksen mukaisesti.

Sopimustoiminta tarjoaa kunnalle hyvän pohjan oman energiankulutuksen hallinnalle, sekä parempia avustuksia energiatehokkuushankkeisiin.

Hartolan päästötavoite ja –kehitys vuosina 2007-2022

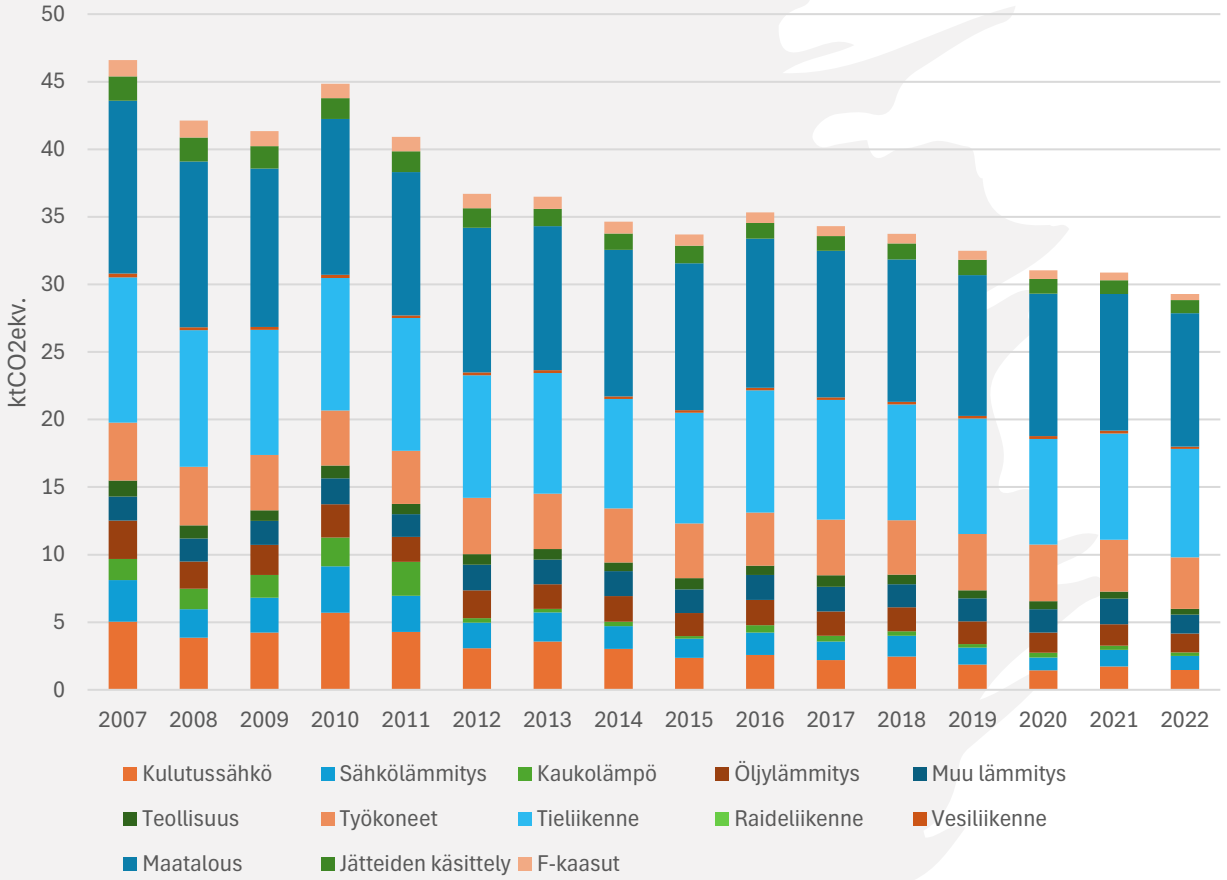

Hartola on sitoutunut Hinku-tavoitteeseen eli vähentämään 80 % alueen kasvihuonekaasupäästöistä vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta.

Hartolan kunnan kokonaispäästöt ovat vähentyneet 38 % vertailuvuoden 2007 tasosta vuoteen 2022 mennessä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) laskennan mukaan. Asukaskohtaiset päästöt vähenivät samassa ajassa 14 %.

Lähde: SYKE – Kuntien ja alueiden khk-päästöt

Hartolan päästöjakauma vuonna 2022

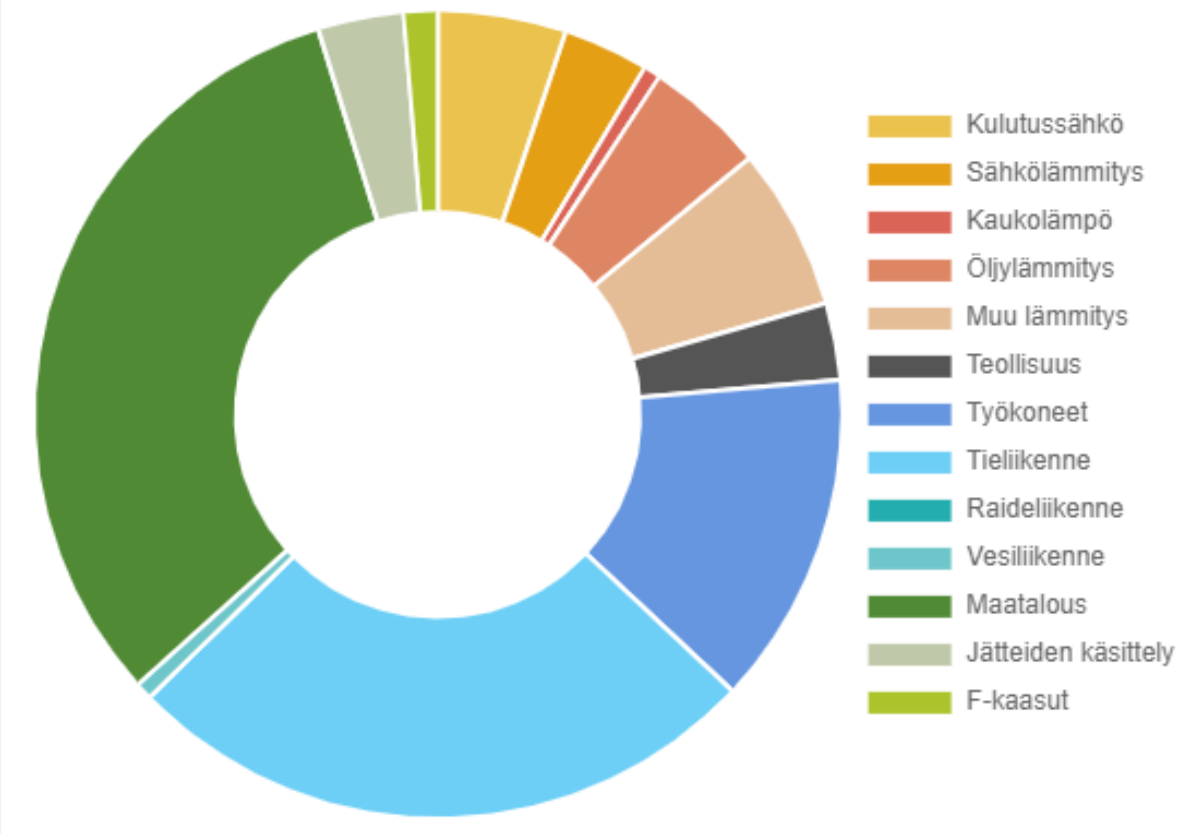

Hartolan alueperusteisen kasvihuonekaasujen päästölaskennan perusteella kunnan alueen päästöt jakautuivat vuonna 2022 seuraavasti:

- 32 % maataloudesta,
- 26 % tieliikenteestä,
- 14 % työkoneista,
- 3 % jätteiden käsittelystä,
- 3 % teollisuudesta,
- 20 % sähkön- ja lämmönkulutuksesta.

Lähde: SYKE – Kuntien ja alueiden khk-päästöt

Arvioitu päästökehitys

SYKEn päästöskenaariotyökalun perusarvion mukaan Hartolan päästöt vähenevät vuoteen 2030 mennessä noin 51 % vuoden 2007 tasosta. Perusskenaario on luotu olemassa olevien politiikkatoimien ja muiden kansallisella tasolla päätettyjen toimien perusteella. Matkaa 80 % päästövähennystavoitteeseen (9 ktCO2e) jää vielä 14 ktCO2e.

Ilmastosuunnitelmaan on koottu toimenpiteet, joilla saadaan lisättyä kunnan päästövähennyksiä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin myös valtion, yritysten ja asukkaiden lisätoimia.

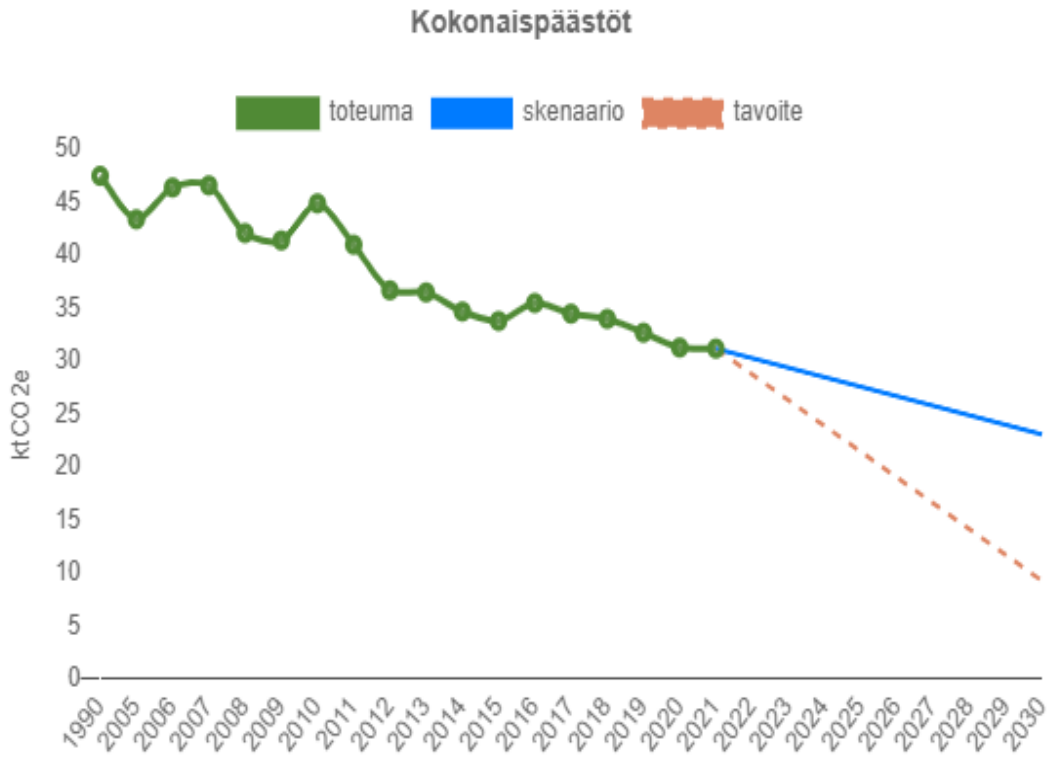

Lähde: SYKE – Kuntien khk-päästöjen skenaariotyökalu

Kulutusperusteiset kasvihuonepäästöt

SYKE:n alueellisen päästölaskennan lisäksi ilmastosuunnitelmiin on tilattu kulutusperäinen päästölaskenta. Laskennan avulla saadaan tietoa kuluttamisen, kuten ruuan ja kulutustavaroiden tuotannon ja valmistuksen tai ulkomaanmatkojen päästöistä. Kulutusperusteisella päästölaskennalla pyritään arvioimaan kaikki kuntalaisten kulutuksesta aiheutuvat päästöt, huolimatta siitä, missä kulutettu hyödyke on tuotettu.

Kulutuksesta aiheutuvat päästöt on jaettu viidelle sektorille:

- Energiankulutus
- Rakentaminen
- Liikkuminen
- Ruoka
- Tavarat ja palvelut.

Hartolan kulutusperusteiset päästöt on laskettu vuodelta 2022. Laskentaa voidaan hyödyntää jatkossa ilmastotoimien ja viestinnän kohdentamisessa.

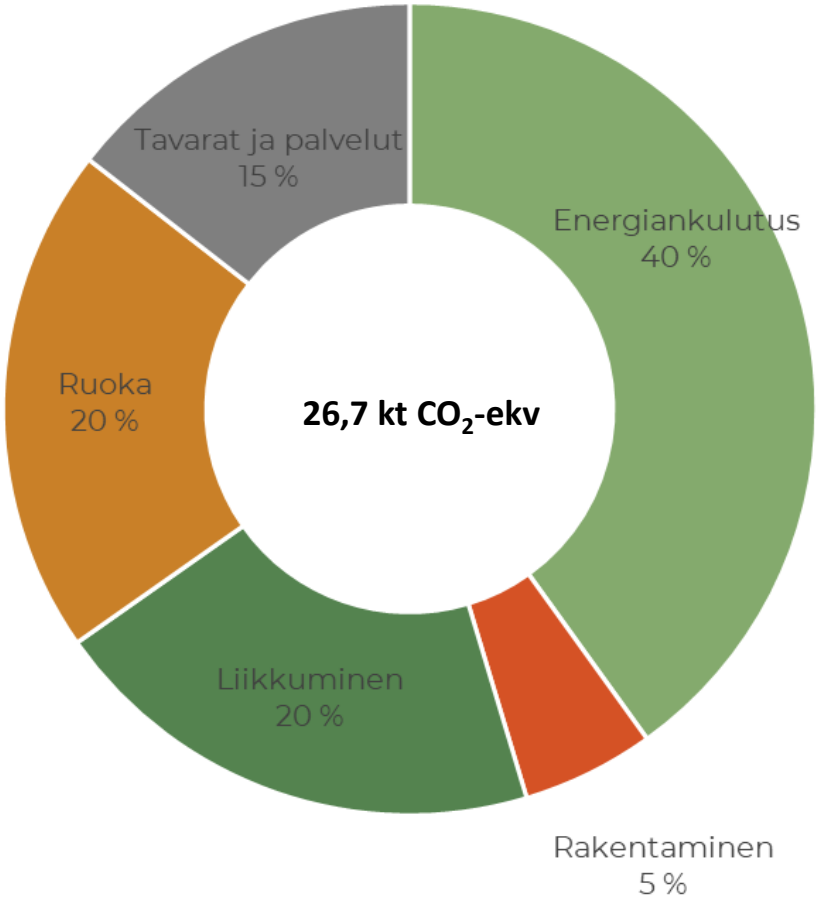

Kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt Hartolassa sektoreittain vuonna 2022. Rakentamisen hiilikädenjälkivaikutus ei näy kuvassa.

SITOWISE Luke LUONNONVARAKESKUS

Ilmastosuunnitelman valmistelu

Ilmastosuunnitelman valmistelussa kuultiin laajasti Hartolan kunnan henkilöstöä, kuntapäättäjiä sekä asukkaita ja vapaa-ajan asukkaita. Ilmastosuunnitelman valmistelusta tiedotettiin monissa kanavissa valmistelun aikana.

Ilmastosuunnitelmakuntien edustajista koostunut ohjausryhmä kokoontui kuukausittain suunnitelman valmistelun aikana vuosina 2023-2025.

Oheisessa taulukossa näkyy pääpiirteittäin Hartolan ilmastosuunnitelman valmisteluprosessin toimet.

Toteutus/tilaisuus	Ajankohta
Tiedote ilmastosuunnitelmatyön käynnistymisestä	Syyskuu 2023
Kysely henkilöstölle	Lokakuu 2023
Tiedote henkilöstökyselystä	Marraskuu 2023
Esittely Hartolan johtoryhmälle	27.11.2023
Kysely valtuutetuille	Marras-joulukuu 2023
Kutsu asukasraatiin	Joulukuu 2023
Asikasraadin kokoontumiset, 3 kertaa	Tammi-huhtikuu 2024
Tiedote suunnitelmatyön etenemisestä	Helmikuu 2024
Kysely yhdistyksille	12.3.-1.4.2024
Työpaja keskeisille viranhaltijoille	4.3.2024
Kestävyysteemainen yhdistysilta	11.4.2024
Päijät-Hämeen ilmastokokous	22.5.2024
Esittely / työpaja valtuustoseminaarissa	27.5.2024
Asukas- /vapaa-ajanasukaskysely	25.6.-2.8.2024
Tiedote suunnitelman etenemisestä ja asukaskyselystä	Syyskuu 2024
Ilmastosuunnitelman kommentointi Ilmastovahdissa	Syyskuu 2024
Toimenpiteiden tarkennukset keskeisiltä viranhaltijoilta	Syys-lokakuu 2024
Työpaja 6. luokkalaisille	Joulukuu 2024
Ilmastosuunniteilman yleisötilaisuus	18.11.2024
Käsittely ympäristölautakunnassa	19.11.2024
Käsittely kunnanhallituksessa	25.11.2024
Hyväksyntä valtuustossa	12.12.2024

Toimenpiteet

Hartolan ilmastosuunnitelma

Ilmastosuunnitelman rakenne

Ilmastosuunnitelman toimenpiteet on koottu seuraavien teemojen alle:

1. Ilmastojohtaminen
2. Energia ja kulutus
3. Kestävä liikkuminen
4. Kestävä ruokajärjestelmä
5. Luonto ja maankäyttö
6. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen
7. Viestintä ja ympäristökasvatus

Teemakohtaiset toimenpiteet esitellään taulukoissa, joihin on kirjattu myös vastuutahot sekä suunnitellut toteutusaikataulut. Suunnitelman liitteenä on tarkemmat kuvaukset toimenpiteistä.

Ilmastosuunnitelman päätöksenteon tueksi tilattiin selvitys toimenpiteiden kustannuksista ja hyödyistä. Teemojen yhteydessä on Sitowisen tuottama kooste vaikutuksista. Koko selvitys on suunnitelman liitteenä.

Ilmastojohtaminen

Ilmastojohtaminen luo pohjaa määrätietoiselle ja järkevälle ilmastotyölle. Ilmastojohtamiseen kuuluvat organisaation toimintatavat ja ilmastotyötä ohjaavat työkalut kuten kunnan ilmastosuunnitelma.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaatii pitkäjänteistä johtamista kuntaorganisaatiossa. Hyvällä ilmastojohtamisella kunta voi saavuttaa päästövähennysten lisäksi muitakin etuja kuten kustannussäästöjä, kilpailuetua ja vetovoimaa. Jotta ilmastotavoitteet voidaan saavuttaa, tulee ne kytkeä kunnan strategiaan ja johtamisjärjestelmään.

Ilmastojohtajuus on myös kykyä innostaa muita toimijoita mukaan päästöjen vähentämiseen. Kunta ei voi yksin saavuttaa ilmastotavoitteita, mutta voi toimia esimerkkinä sekä kannustaa asukkaita, yrityksiä ja muita toimijoita tekemään oman osansa.

Teematason arviointi

ILMASTOJOHTAMINEN

Kustannukset

- Ilmastojohtamisen teemojen edistäminen vaatii ilmastoasiantuntijuutta
- Kaikkien ilmastosuunnitelman toimenpiteiden jalkauttaminen vaatii myös muulta henkilöstöltä ilmasto-osaamista, aikaa ja perehtymistä
    - Nykyisen henkilöstön kouluttaminen

Hyödyt

- Ilmastojohtamisen toimenpiteet luovat pohjan ja edellytykset koko ilmastosuunnitelman toteuttamiselle ja siksi siihen tulee panostaa
- Selkeä työnjako ja vastuiden nimeäminen edesauttaa kaikkien toimenpiteiden toteuttamista. Osaamisen kehittämisellä (mm. koulutukset, tilaisuudet) parannetaan mahdollisuuksia onnistua
- Jakamalla vastuuta ympäri kuntaorganisaatiota, voidaan ilmastotyötä tehdä resurssitehokkaasti tunnistaen synergioita muuhun tekemiseen ja niitä hyödyntäen

SITOWISE

Ilmastojohtamisen toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Ilmastotavoitteiden lisääminen kunnan strategiaan	Kunnanjohtaja	2027
Ilmastosuunnitelman säännöllinen seuranta, päivittäminen ja raportointi	Johtoryhmä	Jatkuvaa
Ilmastotyön vastuiden lisääminen tehtävänkuvauksiin	Toimialajohtajat	2025
Ilmastosuunnitelman perehdytys uudelle valtuustolle	Kunnanjohtaja	2025
Asiantuntijoiden hyödyntäminen kunnan johtoryhmässä ja päätöksenteossa	Johtoryhmä	Jatkuvaa
Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi päätöksenteossa ja hankkeissa	Toimialajohtajat	Jatkuvaa
Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi hankinnoissa	Toimialajohtajat	Jatkuvaa
Ekotukitoiminnan käynnistäminen ja ylläpito	Hyvinvointikoordinaattori	2025
Ympäristö- ja ilmastoasiat tilaisuuksissa ja tapahtumissa	Toimialajohtajat	Jatkuvaa
Osallistuvan budjetin avustus ilmastotoimenpiteelle	Kunnanjohtaja	Jatkuvaa
Ympäristönäkökulmien huomioiminen yhdistysten avustuksissa	Hallintojohtaja	Jatkuvaa
Yhdistysten kuuleminen päätöksenteossa	Toimialajohtajat	Jatkuvaa
Kansalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen ja yhteistyö	Kunnanjohtaja	Jatkuvaa

Energia ja kulutus

Energiatehokkuus ja uusiutuvan energian lisääminen vähentävät päästöjä ja kannattavat taloudellisesti.

Energiasektorin päästöjen vähentäminen on keskeistä ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Energiankulutuksen vähentäminen ja energiatehokkuuden lisääminen ovat ensisijaisia toimenpiteitä, joilla saavutetaan myös kustannussäästöjä.

Energiatehokkuus ja kiertotalouden periaatteet on tärkeä huomioida niin hankinnoissa kuin uudis- ja korjausrakentamisessakin.

Teematason arviointi

ENERGIA JA KULUTUS

Kustannukset

- Olemassa olevien kiinteistöjen energiatehokkuustoimet voivat olla huomattavan kalliita ja vaatia isoja investointeja (esim. lämmöneritys, ikkunoiden/ovien uusiminen, ilmanvaihdon tehostaminen, valaistus, älykkäät hallintajärjestelmät, uusiutuvan energian ratkaisut)
- Energiatehokkaat laitteet voivat olla hankintahinnaltaan hieman kalliimpia
- Tilojen käyttöasteen nouseminen voi johtaa ylläpitokustannusten kasvuun (esim. suurempi energiankulutus, tilojen kuluminen/lisääntynyt huolto, vahtimestaripalvelut)

Hyödyt

- Energiatehokkuuden investoinnit maksavat itsensä käytännössä aina takaisin, kun käytönaikainen kulutus (lämpö, sähkö, vesi, jätteet) vähenevät
- Energiatehokkaat laitteet säästävät rahaa pitkällä aikavälillä
- Kiinteistöjen energia- ja ympäristötoimet parantavat viihtyvyyttä ja ohjaavat myös tilojen käyttäjiä/asukkaita ympäristövastuulliseen toimintaan
- Tilojen käyttöastetta nostamalla joistain tiloista voidaan mahdollisesti luopua
- Tilojen avaaminen kuntalaisille/yhteisöille mahdollistaa uuden harrastustoiminnan ja lisää yhteisöllisyyttä
- Kiertotalous vähentää tarvetta ostaa uutta
- Saatavilla avustuksia ja tukia (kuten energiatuet, öljy- tai maakaasulämmityksestä luopumisen tuet, kotitalousvähennys)

Energian ja kulutuksen toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Kuntien energiatehokkuussopimuksen toteutus ja seuranta	Tekninen johtaja	Jatkuva
Energiatehokkaiden ratkaisujen löytäminen ja tukeminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Kunnan kestävä uudisrakentaminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Tilojen käyttöasteen nostaminen	Toimialajohtajat	Jatkuva
Uusiutuvan sähkön hankinta kunnan kiinteistöihin	Tekninen johtaja	Jatkuva / 2026
Energiaa säästävien laitteiden hankinta ja sähköistäminen	Toimialajohtajat	Jatkuva
Kestävien digitaalisten ratkaisuiden käyttöönotto ja kehittäminen	Kunnanjohtaja	Jatkuva
Ruoka- ja siivouspalveluiden ilmastotoimet	Rehtori ja siivoustyönjohtaja	Jatkuva
Kunnan irtaimiston ja materiaalien uudelleenkäytön tehostaminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Aurinkosähköjärjestelmät kunnan kiinteistöihin	Tekninen johtaja	Jatkuva
Uusiutuvan energian investointien edistäminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Korjaus-, lainaus- ja vuokrauspalveluiden edistäminen	Kirjastonjohtaja	Jatkuva
Vesihuoltolaitoksen energiatehokkuuden parantaminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Kunnan vuokratalojen energia- ja ympäristötoimet	Tekninen johtaja	Jatkuva
Jätteiden määrän vähentäminen ja kierrätyksen tehostaminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Lajittelun tehostaminen kunnan kiinteistöissä	Tekninen johtaja	Jatkuva

Kestävä liikkuminen

Kestävä liikkuminen, eli kävely, pyöräily ja joukkoliikenteen käyttö lisää sekä terveyttä ja hyvinvointia että ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Liikenne aiheuttaa Päijät-Hämeessä noin kolmasosan ilmastopäästöistä, eikä päästöjä ole saatu merkittävästi vähennettyä.

Kuntien toimet ovat ratkaisevassa roolissa kulkutapamuutoksen aikaansaamisessa. Liikenteen sähköistyminen vähentää tulevaisuudessa päästöjä, mutta ei ratkaise esimerkiksi liikkumattomuuteen liittyviä terveyshaasteita. Jo pienikin arkiliikunta vaikuttaa positiivisesti terveyteen ja hyvinvointiin.

Teematason arviointi

KESTÄVÄ LIIKKUMINEN

Kustannukset

- Investoinnit pyöräilyinfrastruktuurin kehittämiseen ja ylläpitoon
- Kestäviin kulkumuotoihin kannustavien toimenpiteiden investoinnit (esim. turvalliset pyöräkatokset, sähköautojen latausinfra, sosiaalitilat työpaikoilla)
- Kuntapyörien vaatimat investoinnit
- Etätyötilojen ylläpito
- Huomattava osuus kustannuksista aiheutuu henkilöresursseista (erityisesti ajankäyttö ja perehtyminen, osaamisen kehittäminen)

Hyödyt

- Kävelystä ja pyöräilystä terveyshyötyjä, mikä voi vähentää terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen tarvetta
- Kävelijöiden ja pyöräilijöiden turvallisuus paranee ja onnettomuudet vähenee (erilliset pyörätiet/-kaistat, paremmin hoidetut väylät, parempi valaistus)
- Työsuhdepolkupyörät työnantajalle jopa ilmaisia ja kannustavat henkilöstöä pyöräilemään ja toimimaan esimerkkinä kunnassa
- Tehostamalla kuljetuksia voidaan saavuttaa ajallisia ja rahallisia hyötyjä
- Hankintakriteerit ohjaavat ja kannustavat markkinoita kehittämään tuotteita ja palveluja ilmastoviisaampaan suuntaan

SITOWISE

Kestävän liikkumisen toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Kävelyn ja pyöräliikenteen edistämisohjelman toteuttaminen ja seuranta	Tekninen johtaja	Jatkuva
Kestävään liikkumiseen motivoivat kampanjat ja viestintä	Vapaa-aikapäällikkö ja hyvinvointikoordinaattori	Jatkuva
Pyöräpysäköinnin ja -reitistöjen kehittäminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Kävely- ja pyöräteiden talvikunnossapidon parantaminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Kestävän liikkumisen kokeiluiden toteuttaminen v. 2025	Vapaa-aikapäällikkö	2025
Kunnan henkilöstön kannustaminen kestävään liikkumiseen	Hallintojohtaja ja tyhy-tiimi	Jatkuva
Työsuhdepolkupyörien käytön edistäminen	Hallintojohtaja	Jatkuva
Kuntapyörien hyödyntäminen	Toimialajohtajat	Jatkuva
Etätyön mahdollistaminen	Kunnanjohtaja	Jatkuva / 2026
Tehokkaampien koulu- ja yhteiskuljetusratkaisujen suunnittelu ja toteutus	Rehtori ja hallintojohtaja	Jatkuva / 2026
Kuljetus- ja ajoneuvohankintojen kriteerien kehittäminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Sähköautojen latauspisteiden lisääminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Paikallisten palveluiden tukeminen ja edistäminen	Kunnanjohtaja	Jatkuva
Lähi- ja luontomatkailun edistäminen	Kunnanjohtaja	Jatkuva

Kestävä ruokajärjestelmä

Kestävässä ruokajärjestelmässä tuotettu ruoka edistää terveyttä. Ruuantuotanto ja -kulutus tapahtuu luonnonvaroja säästäen ja luonnon kantokyvyn rajoissa.

Sitran määritelmän mukaan ruokajärjestelmän kestävyyssiirtymään kuuluu neljä tavoitetta, jotka onnistuessaan luovat mahdollisuuden viidennelle:

1. Kestävä maatalous sopeutuu luonnon kantokyvyn rajoihin
2. Kannattava maatalous mahdollistaa kestävän ruokajärjestelmän
3. Suomalaiset syövät kestävästi
4. Ruokajärjestelmä luo paikallista osallisuutta ja hyvinvointia
5. Suomalaista ruokaa viedään maailmalle laadulla ja ekologisuudella

Teematason arviointi

KESTÄVÄ RUOKAJÄRJESTELMÄ

Kustannukset

- Kustannukset syntyvät pääasiassa henkilöresursseista
  - Osaamisen kehittäminen (mm. hankinnat, reseptiikka)
  - Reseptiikan kehittäminen (ruoan maittavuus, hävikin vähentäminen)
  - Läheltä saatavien raaka-aineiden selvittäminen
  - Kampanjat ja kannustus, yhteistyöverkostojen ylläpito
- Investoinnit paikallisviljelyyn (palstat, puut, pensaat), niiden ylläpitokustannukset ja hoito

Hyödyt

- Kuntalaisten terveellisen ruokavalion tukeminen (ymmärrys, osaaminen, valikoima)
- Lasten ja nuorten ympäristökasvatus ja ruokajärjestelmästä oppiminen
- Paikalliselinkeinojen tukeminen, huoltovarmuuden parantaminen
- Sosiaalinen yhteisöllisyys (palstaviljely, yhteisölliset lähiruokamahdollisuudet) ja hyvinvointi
- Tunnetaan raaka-aineiden alkuperä; vähentää turvallisuusriskejä, ei tueta epäeettistä toimintaa
- Paikallisia ympäristöhyötyjä; esim. pienempi hiilijalanjälki, vähentää rehevöitymistä, sitoo typpeä. Lisäksi parantaa pölyttäjien elinympäristöjä

SITOWISE

Kestävän ruokajärjestelmän toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Kestäviin ruokavalintoihin kannustaminen kouluissa ja päiväkodeissa	Rehtori ja varhaiskasvatuspäällikkö	Jatkuva
Kestävyyskriteerit ruokapalveluiden kilpailutuksiin	Rehtori	2027
Kouluruuan arvostuksen ja ruokailijamäärien lisääminen	Rehtori	Jatkuva
Kasvisruokavaihtoehto tarjolla ruokalinjastoissa	Rehtori	Jatkuva
Ruokahävikin vähentäminen	Rehtori	Jatkuva
Lähiruuan tarjonnan parantaminen	Kunnanjohtaja	
Kestävän ruuantuotannon edistäminen	Kunnanjohtaja	
Yhteisölliset hedelmäpuut ja marjapensaat	Tekninen johtaja	2025
Palstaviljelyn mahdollisuuksien selvittäminen kunnassa	Tekninen johtaja	2025
Kalastukseen kannustaminen	Tekninen johtaja ja vapaa-aikapäällikkö	Jatkuva / 2025
Järvikalan käytön edistäminen	Tekninen johtaja ja rehtori	Jatkuva

Luonto ja maankäyttö

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan kaiken elollisen luonnon moninaisuutta ja runsautta. Monimuotoisuutta voidaankin edistää niin rakennetuilla alueilla, metsissä kuin esimerkiksi perinneympäristöissä.

Kunta voi vaikuttaa luonnon moni-muotoisuuteen etenkin yhdyskuntarakenteen ratkaisuilla, kaavoituksella, toimilla kunnan omistamissa metsissä sekä ohjeistuksella ja viestinnällä.

Metsät ja luonto ovat teema, joka on noussut tärkeänä esiin niin kuntien henkilöstölle, asukkaille kuin päättäjillekin tehdyissä kyselyissä.

Ilmastonmuutoksen edetessä ja vaikuttaessa luontoon, on entistäkin tärkeämpää, että kunta ottaa aktiivisen roolin myös monimuotoisuuden turvaamisessa.

Teematason arviointi

LUONTO JA MAANKÄYTTÖ

Kustannukset

- Uusien ilmastomyönteisten toimintatapojen vaatimat selvitykset (kaavoitus, metsien käyttö, luontokohteet, ennallistaminen) ja toteutus
- Viheralueiden muutokset ja ylläpito
- Toimenpiteet vaativat henkilöresursseja toteutuakseen
  - Henkilöstön osaamisen kehittäminen ja kuntalaisten osaamisen kehittäminen
  - Toimintatapojen kehittäminen ja muuttaminen (uusien suunnitelmien laatiminen, ympäristönäkökulmien huomioiminen aiempaa laajemmin, seurannan lisääminen)
  - Tarvittavan ulkopuolisen asiantuntija-avun kustannukset

Hyödyt

- Tiiviimpi yhdyskuntarakenne mahdollistaa kestävän liikkumisen ja sitä kautta saavutetaan terveyshyötyjä
- Monimuotoisemmat viheralueet ja metsät edistävät kuntalaisten hyvinvointia ja matkailun edellytyksiä
- Viheralueiden hallittu hoitamattomuus voi tuottaa jopa säästöä ylläpitotarpeen vähentyessä
- Selvittämällä laajemmin ilmastovaikutuksia ja ympäristön tilaa, voidaan tunnistaa riskejä ja varautua niihin ajoissa

SITOWISE

Luonnon ja maankäytön toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi kaavoituksessa	Tekninen johtaja	Jatkuva
Kuntametsien kestävä ja monitavoitteinen käyttö	Tekninen johtaja	Jatkuva
Arvokkaiden luontokohteiden tunnistaminen ja huomioiminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Yhdyskuntarakenteen hajautumisen pysäyttäminen	Kunnanjohtaja ja tekninen johtaja	Jatkuva
Maankäytön kohdentaminen jo rakennetuille alueille	Tekninen johtaja	Jatkuva
Uusien luonnonsuojeluun sopivien alueiden kartoittaminen kunnan alueella	Tekninen johtaja	Jatkuva
Taajamavihreän ja niittyjen kehittäminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Luontotietoisuuden lisääminen	Ympäristönsuojelutarkastaja ja vapaa-aikapäällikkö	Jatkuva
Ennallistamishankkeiden tukeminen ja mahdollistaminen	Tekninen johtaja	Jatkuva
Vieraslajien aktiivinen torjunta	Ympäristönsuojelutarkastaja	Jatkuva
Luonnon hyödyntäminen opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa	Rehtori ja varhaiskasvatuspäällikkö	Jatkuva
Vesiensuojelun tehostaminen	Ympäristönsuojelutarkastaja	Jatkuva
Vesistöjen tilan seuranta järvien seurantaohjelman avulla	Ympäristönsuojelutarkastaja	Jatkuva
Metsänomistajien kannustaminen kestävään metsänhoitoon	Kunnanjohtaja	Jatkuva

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Ilmasto on jo muuttunut ja tulee muuttumaan, vaikka hillintätoimissa onnistuttaisiin. Tämän vuoksi on tärkeää suunnitella ja toteuttaa varautumisen ja sopeutumisen toimia.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta merkittävimmiksi ilmastoilmiöiksi Päijät-Hämeessä on tunnistettu yleinen lämpeneminen ja erityisesti lämpenevät talvet, lisääntynyt sadanta, helleaallot sekä myrskytuulet.

Kunnissa on tärkeää tunnistaa ilmastonmuutokseen liittyvät merkittävimmät riskit eri sektoreilla sekä toteuttaa näihin liittyviä varautumisen ja sopeutumisen toimia. Tavoitteena on aktiivisesti vähentää muutoksen aiheuttamia riskejä ja haavoittuvuuksia, joista monet kohdistuvat terveyteen ja hyvinvointiin.

Väestön ikääntyessä esim. hellejaksojen ja vaihtelevien lämpötilojen aiheuttaman liukkauden aiheuttamat riskit kasvavat.

Teematason arviointi

ILMASTONMUUTOKSEEN SOPEUTUMINEN

Kustannukset

- Kasvavat kustannukset kävely- ja pyöräteiden kunnossapidosta, kelirikkokorjaukset
- Investoinnit taajama-alueiden viherratkaisuihin
- Entistä tehokkaampi hulevesien hallinta: ylläpito ja investoinnit
- Vesistöjen ja kosteikkojen kunnostamis- ja ennallistamistoimet
- Kiinteistöjen suojaaminen ylikuumenemiselta (jäähdytyksen asentaminen, passiiviset aurinkosuojaratkaisut)
- Ulkopuolisen asiantuntijan selvitykset (tulvariskit, vesiensuojelu, pohjaveden suojelusuunnitelma jne.)

Hyödyt

- Väylien kunnossapidolla saavutetaan terveys- ja turvallisuushyötyjä (aktiivisempi liikkuminen, vähemmän onnettomuuksia)
- Sopeutumisen toimet ovat myös ennakoivia: ennakoivalla toimintatavalla pystytään tehokkaammin välttämään ilmastonmuutoksen aiheuttamia menetyksiä ja hyödyntämään mahdollisuuksia. Jos ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeudutaan ennakoivasti, kertyy vuoteen 2070 mennessä kansallisesti noin 5-8 miljardia euroa vähemmän tappioita kuin jos sopeutuminen on reaktiivista
- Sopeutumisen toimista iso osa toteutettavissa maakunnallisena yhteistyönä ja –hankkeina, jolloin mahdollista toteuttaa kustannustehokkaasti
- Ilmastonkestävä uudisrakentaminen ei automaattisesti ole tavanomaista rakentamista kalliimpaa

SITOWISE

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Ilmastonmuutoksen sopeutumistyön arviointi ja kehittäminen	Johtoryhmä	Jatkuva
Tilojen jäähdytys osana helleaaltoihin varautumista	Kuntatekniikan insinööri	Jatkuva
Kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtiminen ääritilanteissa	Kunnanjohtaja ja johtoryhmä	Jatkuva
Ilmastomuutoksen huomioiminen rakentamisessa	Tekninen johtaja	Jatkuva
Puiden ja viherpeitteen lisääminen taajama-alueilla	Tekninen johtaja	Jatkuva
Metsien myrskytuhojen ennaltaehkäisy	Tekninen johtaja	Jatkuva
Hulevesien hallinta ja hulevesitulvariskien arviointi	Tekninen johtaja	Jatkuva
Pohjaveden suojelusuunnitelman päivitys ja ylläpito	Tekninen johtaja	Jatkuva
Vesihuoltolaitoksen varautumistoimet	Tekninen johtaja	Jatkuva
Valmiusharjoitukset ja varautumisen tason ylläpito	Kunnanjohtaja ja johtoryhmä	Jatkuva

Viestintä ja ympäristökasvatus

Viestintä on keskeinen osa ilmastotyötä. Kunnan viestintä omista ilmastotoimista kannustaa muut toimijat mukaan työhön sekä lisää ymmärrystä asioiden merkityksestä.

Ilmasto- ja kestävyysasioista viestintää toteutetaan usein rajallisilla resursseilla, joten kunnassa on hyvä sopia viestinnän vastuut, keskeisimmät kohderyhmät sekä pääasialliset viestintäkanavat. Yhteinen viestintä muiden kuntien ja toimijoiden kanssa sekä osallistuminen vuosittaisiin tapahtumiin lisää vaikuttavuutta.

Yksi viestinnän tavoitteista on lisätä vuoropuhelua asukkaiden sekä muiden toimijoiden kanssa. Etenkin nuorten ääniä on toivottu kuuluviin ilmastotoimia suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Teematason arviointi

VIESTINTÄ JA YMPÄRISTÖKASVATUS

Kustannukset

- Viestinnän ja ympäristökasvatuksen teemat vaativat ensisijaisesti asiantuntijaresurssia eli osaamista ja aikaa toimenpiteiden edistämiseksi
  - Ilmastonmuutososaamisen ja ilmastoviestinnän osaamisen kehittäminen
  - Ajalliset resurssit toimenpiteiden toteuttamiseksi nykyiseltä henkilöstöltä / määräaikaiset projektityöntekijät tai harjoittelijat / vakituinen palkattava henkilö
  - Asiantuntijapalveluiden hankinta ulkoisilta palveluntarjoajilta

Hyödyt

- Johdonmukainen ja avoin ilmastoviestintä parantaa tiedonkulkua oman organisaation sisällä ja mahdollistaa ilmastotyön kytkemisen osaksi jokapäiväistä toimintaa synergiat huomioiden
- Onnistunut viestintä ja sen riittävät resurssit mahdollistavat oman organisaation sekä alueen muiden toimijoiden sitouttamisen ilmasto- ja vastuullisuustyöhön
- Suunnitelmallisella ja pitkäjänteisellä ympäristökasvatuksella kauaskantoisia positiivisia seurauksia - palvelee koko yhteiskuntaa
- Vahvistaa kunnan vastuullisuusimagoa
- Vahvistaa yhteisöllisyyttä ja paikallista yhteistyötä

Viestinnän ja ympäristökasvatuksen toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Ilmastotyön näkyvyys ja viestinnän vastuiden jako	Toimialajohtajat	Jatkuva / 2025
Ilmastotyöhön osallistaminen	Toimialajohtajat	Jatkuva
Suunnitelmallinen ilmastoviestintä vuosikellon ja teemaviikkojen avulla	Toimialajohtajat	Jatkuva
Monipuolinen kestävän kehityksen viestintä	Toimialajohtajat	Jatkuva
Ympäristökasvatusohjelman valmistelu ja käyttöönotto	Rehtori ja varhaiskasvatuspäällikkö	Jatkuva
Ympäristöviikkojen viettäminen kouluissa	Rehtori	Jatkuva
Kaavoituskatsauksen hyödyntäminen ilmastoviestinnässä	Tekninen johtaja	Jatkuva
Ympäristöaiheiset tilaisuudet ja näyttelyt	Kirjastonjohtaja	Jatkuva
Ilmasto- ja kestävyysviestintään panostaminen sisäisessä viestinnässä	Johtoryhmä	Jatkuva
Ilmastokumppanuuden edistäminen	Kunnanjohtaja	Jatkuva

Seuranta

Hartolan ilmastosuunnitelma

Ilmastosuunnitelman päivitys, toteutus ja seuranta

Kunnan ilmastotyöryhmä päivittää ja seuraa ilmastosuunnitelman toteutumista vähintään kaksi kertaa vuodessa. Toimenpiteitä toteuttavat kaikki toimialat.

Ilmastosuunnitelman toimenpiteiden etenemisen seurantaan ja päivittämiseen käytetään tätä asiakirjaa. Etenemisen seurannassa ilmastosuunnitelman toimenpiteet merkitään seuraavilla värikoodeilla, etenemistilanteen mukaan:

Punainen = ei vielä aloitettu, jäljessä
Keltainen = suunnitteilla
Sininen = toteutuksessa
Vihreä = valmis

Hartolan ilmastoindikaattorit

Energia

1. Energian loppukäyttö kunnan alueella

374 GWh (2022)

Lähde: Syke, Ilmastoindikaattorit

2. Aurinkosähkön pientuotanto kunnan alueella (alle 1MWp)

0,3 GWh (2021)

Lähde: Syke, Ilmastoindikaattorit

Liikenne

3. Kunnassa liikennekäytössä olevat henkilöautot

1 528 kpl (30.9.2024)

4. Kuntaan rekisteröityjen sähkö-, hybridi- ja kaasuautojen lkm

25 sähköautoa
34 hybridiautoa
0 kaasuautoa
(30.9.2024)

Lähde: Traficom, Liikennekäytössä olevat henkilöautot alueittain

Kulkutavat

5. Kotitaloudet, joissa vähintään yksi auto

79 % kotitalouksista
(Padasjoki, Sysmä, Hartola, 2021)

6. Kestävien kulkumuotojen osuus liikkumisesta:

jalankulku 17 %
pyöräliikenne 5 %
joukkoliikenne 1 % (Padasjoki, Sysmä, Hartola, 2021)

Lähde: Henkilöliikennetutkimus, Päijät-Häme

Ruoka

6. Kasvisruuan kulutus ruokapalveluissa

Viestintä

7. Viestintätoimet, esimerkiksi julkaistut kestävyysaiheiset uutiset vuoden aikana

8. Vietetyt kampanjaviikot